

פרשת מטות – נקמת ה' במדין

בפרשה מצנה הקב"ה את משה "נָקַם נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִיָּנִים, אַחַר תְּאֵסֶף אֶל עַמִּיךָ" (לא ב). תלה הקב"ה את מיתתו של משה בנקמה במדין, ולכן משה יכול היה לדחות את הנקמה במדין לזמן רב ובכך היה זוכה לתוספת שנות חיים!

מחשבה מעין זו הטעתה את תלמידו הגדול, יהושע בן נון, כפי שמלמדים רבותינו (במדבר רבה כב ו) "היה צריך יהושע לחיות מאה ועשרים שנה כמשה רבינו", שהרי הבטיחו הקב"ה "כְּאִשְׁרֵי הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ" (יהושע א ה), "ולמה נתקצרו שנותיו בעשר שנים" והוא נפטר בן מאה ועשר בלבד? חשב יהושע שמותו תלוי בסיום המלחמה לכיבושה של ארץ ישראל, כשם שנאמר למשה במלחמת מדין, ואם כן, אם יסיים את המלחמה במהירות הרי ימות מיד. מה עשה? "התחיל מעכב במלחמתם, שנאמר 'יָמִים רַבִּים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל הַמְלָכִים הָאֵלֶּה מִלְחָמָה' (יהושע יא, יח)", יהושע האט את קצב המלחמה, ועל כך נענש שהתקצרו שנות חייו בעשר שנים.

לעומת זאת, משה רבנו הזדרז לנקום (במדבר רבה כב ב) ואמר: האם כדי להמשיך לחיות אעכב את הנקמה במדין?! מיד נאמר: "וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר: הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיוּ עַל מְדִיָּן לְתַת נְקַמַת ה' בְּמְדִיָּן" (לא ג), ואמרו על כך רבותינו (ספרי מטות קנז): להודיע שבחן של צדיקים, שאין נפטרים מהעולם עד שהם נוקמים נקמת ישראל, שהיא נקמת מי שאמר והיה העולם. ועוד אומרים חז"ל: (במדבר רבה כב ב; תנחומא מטות ד): "משה מתאוה לראות בנקמת מדין קודם שימות, והיה מבקש מן הקב"ה שיראה בעיניו", וכמו שנאמר "ישמח צדיק כי תזנה נקם" (תהלים נח יא).

יש לעיין בשינוי דק בלשון מצווה זו: הקב"ה אמר למשה "נָקַם נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִיָּנִים" – הנקמה היא על מה שהם עוללו לבני ישראל; אך משה אמר: "לְתַת נְקַמַת ה' בְּמְדִיָּן" – הנקמה היא של הקב"ה, כי פגעו בו! מה הכוונה? והרי הפגיעה של המדיינים הייתה בעם ישראל! אלא אומר משה: פוגעים בנו כי אנחנו יהודים, עמו הנבחר של הקב"ה; אילו היינו עם אחר לא היו פוגעים בנו. פגיעה ביהודי היא פגיעה בה', ולכן הנקמה היא של ה': "לְתַת נְקַמַת ה' בְּמְדִיָּן". וכך כתב רש"י בפירושו ליחזקאל (לט ז) ששפלותם של ישראל – חילול שמו של הקב"ה. הצד השני של המטבע הוא שבנקמה באויבי ישראל מתקדש שמו של הקב"ה, ולפיכך אמרו רבותינו (ברכות לג.) שגדולה נקמה שכתובה בין שני שמות של הקב"ה: "א-ל נְקַמַת ה'" (תהלים צד א).